

Zaman Gazetesi

11 Şubat 2014

Herkül Millas

Türkiye'yi hep dinamik, değişen, devinen ve sürpriz gelişmelere gebe bilirdik ama bu kez bunların da ötesinde bir deprem yaşıyor!

Henüz hasarın hesabı tam yapılmadı ama önemli olacak kuşkusuz. Ayrıca şu anki sarsıntılar öncü mü, artçı mı, o da belli değil. Toz duman ortalığı sarmış, şaşkınlık ve korku... Pek anlam da verilemiyor gelişmelere.

En başta onyıllardan beri bildiğimiz siyasi “tarafklar” ve taraftarlar belirsizleşti. En yakın ittifaklar bozuldu. Bildik eski hasımlar kol kola girmiş gibi veya en azından yan yana aynı yolda. Düne kadar “darbeciler” ve onların karşısında “vesayet karşıtı İslamcılar ve demokratlarla liberaller” vardı. Bu cephelelere başka bir açıdan da bakabilir ve farklı nitelermeler kullanabiliriz: Bir yanda “haksız suçlanan ulusalcılar” vardı ve onlara karşı “takiye yapan şeriatçılarla, yabancılara satılmış liboşlar”. Şimdi bütün bunları unutmamız gerekiyor. Meğerse asıl darbeciler dün darbecilere karşı çıkmış olanlarmış. Vesayete son vermek için hayatlarını tehlikeye atanlar (kefenlerini giyenler!) ve bundan gurur duyanlar şimdi “haksız” dedikleri yargının yararlarını sarmaya koyulmuş. Övüle övüle meziyetleri hep hatırlatılanlar meğerse şimdi “hain vb.” olmuş. Dünya tersine dönmüş sanki.

Kafa karışıklığı siyasi yelpaze ile sınırlı değil, yargıya da sıçramış. “Cesur, demokrat, tarafsız” dediklerimize şimdi “çete, dış mihrakların istekleri doğrultusunda çalışanlar” mı diyeceğiz? Kamuoyu yoklamaları yargıya güvenin kaybolmakta olduğunu gösteriyor. Bu belirsizlikler bugünle sınırlı kalsaydı insanlar bir ihtimal yeni gerçeklere kendilerini uydurabilirdi. Ama şimdi geçmiş de yeniden yorumlamak gerekiyor. Güvendiğimizi, sevdiğimizizi unutmamız, doğru bildiklerimizi tersine çevirmemiz gerekecek. İnsanlar bunu gömlek değiştirir gibi yapabilir mi?

Aklıma Sovyetler Birliği Komünist Partisi geliyor. 1930-1980 yıllarında bu partinin tarihi her parti içi çatışmasından sonra yeniden yazılırdı. Bir dönem önce göklere çıkarılmış bir lider, örneğin Troçki, Stalin vb, bir parti kongresi sonrasında birden hain, satılmış, halk düşmanı, burjuva uşağı, ajan provokatör, ahlaksız, ruh hastası, gaddar, para canlısı diye nitelenebiliyordu. Devrilen liderler günah keçisine dönüştürülürdü: Memleketin bütün sorunlarının nedeni, dün kahraman ama bugün hain sayılan o kişi olurdu. O yıllarda bu “parti tarihleri” Batı dünyasında fıkra diye okunurdu. Sovyetler’deki vatandaşlar ise, tahminim, ya her söylenene inanarak beyinleri dumura uğrardı veya hiçbir şeye inanmayarak devletten yabancılaşırdı. Tabii bu olaylar diktatörlük olan, şeffaf olmayan bir rejimde gerçekleşirdi.

Geçmişin yeniden yorumlamasını gerektiren toplumsal sarsıntılar yalnız sıkıntı ve travmalara neden olmaz, yararlı bir yanları da olabilir. Gözden kaçmış durumlar ortaya çıkabilir; akla kara daha iyi seçilebilir; insanlar basmakalıp ezberlerden kurtulabilir. Nasıl ki gözyaşlarına neden olan bir depremden sonra daha sağlam binaların inşa edilmesine karar veriliyorsa.

Hukukun araç değil amaç olması gerektiği daha iyi anlaşılıyor şimdi. Çünkü son on yıllarda İslamcısı, sosyalisti, Kürt’ü, ulusalcısı, demokrati ve darbecisi, her türlü azınlıkta kalanı, sırasıyla, bağımsız ve tarafsız bir hukukun var olmamasının bedelini ödedi. Hukuku “bizim”

kontrol etmemizin çıkmazını artık anlıyor gibiyiz. Son yıllarda hor görmeye kalkıştığımız Avrupa Birliği'nin değeri de yeniden takdir edilecek. Avrupa, insanlık tarihinin bütün evrelerinden geçme şanssızlığına uğramış bir bölge. Müstebit kralları da, cumhuriyeti de, aydınlanmayı, da ırkçılığı da, demokrasiyi de, faşizmi ve komünizmi de yaşadı; ve bunların neden olduğu iki dünya savaşını. Bunları inceledi, tarttı, tartışıp çıkış yollarını denedi ve en sonunda Avrupa Birliği önerisine vardı. Bu bilgi birikimine tepeden bakma lüksümüz herhalde artık terk edilir. Çıkmazdan çıkışı gösterecek ne bir kurttur, ne Ankara kriterleri, ne Şanghay. Değerler ve kriterler alanında ciddi kriz yaşandığı bugünlerde, umarım AB'nin yararlı yanı ve referansları daha iyi kavranır.

En büyük hasar herhalde Türkiye'nin imajına oldu ve olmaya devam ediyor. Sonra siyasi İslam ciddi yara aldı. Daha düne kadar "Müslüman" derken, Müslümanlar arasında namuslu, vicdanlı, sözünün eri insan anlaşılırdı. Şimdi Müslüman olduklarını söyleyenler, Müslüman bilinenlerin çok farklı olabileceklerini savunuyorlar. Yolsuzluklara bulaşabilecekleri gibi, hain çeteler kurabilecekleri, yalan ve iftiralara başvurabilecekleri de söylenmekte. Daha kötüsü, bütün bunları kendi dar maddi çıkarları için yaptıkları da ileri sürülmektedir. Eskiden bunlar "siyasi İslam'a" karşı olan laikçi çevrelerce savunulurdu, şimdi aynı ithamları "Müslümanlar" da tekrarlıyor.

Uzun sürede bu söylemlerin, "Müslüman", "dindar", "inançlı" kavramlarının neden olduğu çağrışımları değiştireceğini varsayabiliriz. Bunun iki etkisi olabilir. Siyasette dini söylem ve referansların önemi azalabilir, hatta anlamı kalmayabilir. Yani ilan edilen inançla pratikteki etiğin örtüşmediği görülebilir. Bunun uzun süredeki etkisi "dini söylemlerin" siyaset dışına kalmasıdır ki, bir açıdan bu durum siyaseti daha (gerçek anlamda) laik kılacaktır. İkinci ve olumsuz etki inançlı kimselerde yaşanacaktır: Kendileri gibi inançlı olan kimselere karşı güvenleri sarsılacaktır. "Müslüman" imajıyla birlikte bu kimlik de bir travma yaşayacaktır. Böyle dini bir travma Fransız Devrimi sonrasında "Batı" dünyasında Hıristiyanlarca da yaşanmıştı. "Laiklik" anlayışı bu tür gelişmelerin de sonucudur. Batı'da ahlak ile inanç özdeş sayılmıyor.

Önümüzdeki yıllarda bugün yaşadıklarımız konusunda çok şey yazılacak. Yaşanacak travmalar ise, bugünkü kalıp yargılarımızın sarsılmasının sonucudur. Düze çıkmanın yolu, içe kapanmanın ve dünyayı izleyememenin bedeli ödenmeden bulunamayacak herhalde.